

Odpowiedzialność deliktowa

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

CZEŚĆ I
Szkoda na osobie

Rozdział I. O właściwe rozumienie szkody niemajątkowej

§ 1. Wprowadzenie

Celem opracowania jest podjęcie rozważań dotyczących potrzeby ponownego przemyślenia pojęcia szkody niemajątkowej oraz wskazania czynników, które mogą być użyteczne przy formułowaniu definicji w tym zakresie. Już na wstępie należy zaznaczyć, że rozważania nie zmierzają do zaproponowania definicji, zabieg ten bowiem wydaje się przedwczesny.

§ 2. Czy pojęcie szkody niemajątkowej wymaga ponownego przemyślenia?

I. Uwagi ogólne

Doznanie szkody stanowi – co do zasady – jedną z przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej. Sposób rozumienia terminu „szkoda” wywiera więc istotny wpływ na przypisanie tej odpowiedzialności, a w dalszej kolejności – na wyznaczenie jej granic. Tymczasem na gruncie polskiego systemu prawnego zakres pojęcia szkody niemajątkowej trudno uznać za uzgodniony.

Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest to, że instytucja szkody niemajątkowej nadal znajduje się w fazie ewolucji¹. W polskim systemie prawnym systematycznie wzrasta liczba regulacji, na mocy których przyznawane jest uprawnienie do pokrycia uszczerbku o niemajątkowym charakterze², nie

---

* Dr hab., prof. ucz., Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, ORCID: 0002-0351-8396.

¹ Zob. np. *A. Mączyński*, Zadośćuczynienie pieniężne, s. 227–241.

² Zob. np. art. 446 § 4 i art. 446² KC, art. 552 KPK, art. 94³ § 3 KP, art. 1 ust. 1 FChopinU, art. 4 PrPacjRPPU, art. 50 ImprTurU, art. 33 ustawy z 9.3.2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reprivatyzacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 795 ze zm.), art. 53o IPNU.

doprowadziło to jednak do przyjęcia regulacji ogólnej. Utrudnia to opis i kwalifikację poszczególnych przypadków, w szczególności wówczas, gdy skutek jednego zdarzenia lub zdarzeń ze sobą powiązanych może dojść do wyrządzenia zarówno szkody majątkowej, jak i niemajątkowej.

Brak regulacji ogólnej dotyczącej szkody niemajątkowej jest niekiedy uzupełniany przez przypisanie takiej funkcji przepisom o ochronie dóbr osobistych³. Wskazane rozwiązanie opiera się na trafnym założeniu, że w polskim systemie prawnym naruszenie dobra osobistego stanowi podstawowy przypadek doznania prawnie doniosłej szkody niemajątkowej. Rozwiązanie to ma jednak charakter doraźny i nie prowadzi do uporządkowania problematyki szkody niemajątkowej. Wręcz przeciwnie. Jedną z jego konsekwencji jest przyznanie roszczenia o charakterze odszkodowawczym w celu naprawienia uszczerbku, który – ściśle rzecz ujmując – w ogóle nie mieści się w kategorii szkody⁴. Jeśli ponadto uwzględni się, że naprawienie szkody niemajątkowej może następować również poprzez świadczenie *quasi*-odszkodowawcze⁵, definicja szkody niemajątkowej nie rysuje się wyraźnie.

II. Perspektywa prawa unijnego

Uzgodnieniu zakresu terminu „szkoda niemajątkowa” nie sprzyjają zmiany w systemie prawa unijnego, prowadzące zarówno do rozszerzenia katalogu przypadków, w których występuje prawnie doniosła szkoda niemajątkowa, jak i modyfikacji tych uregulowanych już w krajowym porządku prawnym⁶. Ustawodawca unijny ujmuje przy tym kategorię szkody niemajątkowej w sposób elastyczny, kładąc nacisk na funkcję danej regulacji oraz poziom przyznanej ochrony, nie zaś na precyzję danego pojęcia⁷. Z założenia pojęcie to

³ Zob. w szczególności art. 4 ust. 1 i 2 PrPacjRPPU, art. 1 ust. 1 FChopinU, art. 53o IPNU oraz – w pewnym zakresie – art. 92 OchrDanychU.

⁴ Zob. w szczególności przypadek ochrony nazwiska i wizerunku Fryderyka Chopina (art. 1 ust. 1 FChopinU) oraz ochrony dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej i Narodu Polskiego (art. 53o–53q IPNU).

⁵ Zob. np. świadczenia kompensacyjne z art. 17a i n. ZapobChoróbU (regulacja dodana ustawą z 17.12.2021 r. o zmianie ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych wśród ludzi, Dz.U. z 2022 r. poz. 64); świadczenia kompensacyjne z art. 67q i n. PrPacjRPPU (regulacja dodana ustawą z 16.6.2023 r. o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2023 r. poz. 1675); art. 44 i n. BadKliniczneU. Przyznając możliwość dochodzenia świadczenia kompensacyjnego, ustawodawca określa, w jakiej relacji pozostaje ono do świadczenia odszkodowawczego (zob. np. art. 17e ust. 17 i 18 ZapobChoróbU; art. 67v i art. 67zc ust. 2 PrPacjRPPU; art. 52 ust. i art. 56 ust. 3 BadKliniczneU).

⁶ Zob. np. art. 82 ust. 1 RODO; motyw 26 dyrektywy 2004/48/WE; motyw 34 dyrektywy 2015/2302; motyw 30 dyrektywy 2016/943; art. 65 rozporządzenia 2018/1725; art. 65 rozporządzenia 2018/1861.

⁷ Zob. np. motyw 26 dyrektywy 2004/48/WE: „W celu naprawy szkody, jaką właściciel prawa poniósł w wyniku naruszenia, którego dopuścił się naruszający wiedząc, że wchodząc w tę działalność dopuszcza się naruszenia, lub istnieją rozsądne podstawy domniemania, że wie-

jest więc otwarte na ewolucję⁸. Rozwiązanie takie stwarza trudności w procesie implementacji oraz w toku wykładni. W polskim systemie prawnym trudność tę dodatkowo potęguje obowiązywanie reguły, zgodnie z którą naprawienie szkody innej niż straty lub utracone korzyści wymaga odrębnej podstawy ustawowej lub umownej (art. 361 § 2 KC).

Ilustracją tych trudności może być art. 14 ust. 2 dyrektywy 2016/943. Zgodnie z tym przepisem właściwe organy sądowe przy ustalaniu wysokości odszkodowania od sprawcy naruszenia uwzględniają wszystkie odpowiednie czynniki, takie jak poniesione przez poszkodowanego negatywne skutki ekonomiczne, łącznie z utraconymi korzyściami, wszelkie nieuczciwe korzyści osiągnięte przez sprawcę naruszenia oraz – co istotne dla niniejszych rozważań – w stosownych przypadkach elementy inne niż czynniki ekonomiczne, takie jak np. szkoda niemajątkowa, jaką poniósł posiadacz tajemnicy przedsiębiorstwa w wyniku bezprawnego pozyskiwania, wykorzystywania lub ujawniania tajemnicy przedsiębiorstwa. Dokonując implementacji dyrektywy 2016/943⁹, polski ustawodawca pozostawił pierwotne brzmienie art. 18 ust. 1 pkt 4 ZNKU, zgodnie z którym w razie dokonania czynu nieuczciwej konkurencji, przedsiębiorca, którego interes został zagrożony lub naruszony, może żądać naprawienia wyrządzonej szkody „na zasadach ogólnych”¹⁰. Pojawia się wobec tego wątpliwość, czy taka regulacja w pełni odzwierciedla cel dyrektywy 2016/943. Potwierdzeniem tego jest stanowisko doktryny, która – jak dotychczas – nie podjęła w szerszym zakresie zagadnienia roszczeń o naprawienie szkody niemajątkowej wyrządzonej ujawnieniem, wykorzystaniem lub pozyskaniem cudzych informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa¹¹.

---

dział o możliwości powstania takiego naruszenia, suma odszkodowań przyznanych właścicielowi praw powinna uwzględniać wszystkie właściwe aspekty, takie jak utrata przez właściciela dochodów lub nieuczciwy zysk uzyskany przez naruszającego oraz, gdzie właściwe, wszelki uszczerbek moralny, które posiadacz praw poniósł”; motyw 30 dyrektywy 2016/943: „W celu uniknięcia sytuacji, w której osoba w sposób świadomy lub mając uzasadnione podstawy, aby mieć taką świadomość, bezprawnie pozyskuje, wykorzystuje lub ujawnia tajemnicę przedsiębiorstwa i uzyskuje korzyść z takiego postępowania, oraz w celu zapewnienia, by w jak największym stopniu możliwe było przywrócenie do stanu, w jakim poszkodowany posiadacz tajemnicy przedsiębiorstwa byłby, gdyby takie postępowanie nie miało miejsca, konieczne jest zapewnienie odpowiedniej rekompensaty za szkodę niemajątkową poniesioną w wyniku takiego bezprawnego postępowania”.

⁸ W ujęciu ogólnym zob. np. *W. Jedlecka*, w: *Wykładnia prawa*, s. 142–143.

⁹ Zob. ustawę z 5.7.2018 r. o zmianie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 1637), którą m.in. nadano nowe brzmienia art. 11 ZNKU oraz dodano w art. 18 ZNKU ust. 3–5.

¹⁰ W zakresie stanu prawnego sprzed implementacji dyrektywy 2016/943 zob. *B. Gadek*, *Szkoda wyrządzona czynem nieuczciwej konkurencji*, s. 638–642.

¹¹ Zob. np. *J. Szwaja, K. Jasińska*, w: *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, art. 18, Nb 99 i 108. Zdaniem natomiast *K. Szczepanowskiej-Kozłowskiej*, w: *E. Nowińska, K. Szczepanowska-Kozłowska*, *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, art. 18, Nb 71, na tle czynów nieuczciwej konkurencji rozróżnienie uszczerbku o charakterze majątkowym oraz niema-

Zbliżoną regulację zawiera dyrektywa 2004/48/WE. Zgodnie z art. 13 ust. 1 dyrektywy 2004/48/WE przy ustalaniu wysokości odszkodowania należy, we właściwych przypadkach, uwzględnić również elementy inne niż czynniki ekonomiczne, w rodzaju np. uszczerbku moralnego, jakie naruszenie spowodowało dla właściciela praw własności intelektualnej¹². Również w tym przypadku polski ustawodawca¹³ – określając treść jednego z uprawnień związanych z naruszeniem praw własności intelektualnej – użył formuły, zgodnie z którą uprawniony może żądać naprawienia wyrządzonej szkody „na zasadach ogólnych” (art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. a PrAut; art. 287 ust. 1 pkt 1 i art. 296 ust. 1 pkt 1 PrWiPrzem). Regulacja taka utrudnia rozstrzygnięcie przypadku naprawienia szkody niemajątkowej wyrządzonej przez naruszenie prawa własności intelektualnej. Potwierdza to stanowisko doktryny¹⁴.

---

jątkowym „o tyle zdaje się nie mieć znaczenia, że z natury rzeczy czyny te polegają jedynie na naruszeniu interesów o charakterze majątkowym. To z kolei prowadzić musi do wniosku, że powstający uszczerbek ma charakter majątkowy”. Prawną doniosłość szkody niemajątkowej w tym przypadku dostrzega natomiast *M. Namysłowska*, Artykuł 11, s. 10.

¹² W orzecznictwie zob. np. wyr. TSUE z 17.3.2016 r., C-99/15, *C. Liffers v. Producciones Mandarin SL, Mediaset Espana Comunicación SA*, Legalis, zgodnie z którym również wówczas, gdy poszkodowany w wyniku naruszenia przysługujących mu praw własności intelektualnej dochodzi odszkodowania z tytułu szkody majątkowej na podstawie sumy opłat licencyjnych, honorariów autorskich lub opłat, które byłyby mu należne w razie wystąpienia przez naruszającego o zgodę na wykorzystanie danych praw własności intelektualnej (art. 13 ust. 1 akapit drugi lit. b), może dodatkowo żądać zadośćuczynienia za wyrządzoną jej krzywdę, tak jak przewidziano w art. 13 ust. 1 akapit drugi lit. a. W świetle celów dyrektywy 2004/48/WE należy interpretować art. 13 ust. 1 akapit pierwszy tego aktu w ten sposób, że ustanawia on zasadę, zgodnie z którą obliczanie kwoty odszkodowania, jaką należy wypłacić podmiotowi uprawnionemu z tytułu prawa własności intelektualnej, musi mieć na celu zapewnienie temu ostatniemu naprawienie w pełnym zakresie „rzeczywiście poniesionej” przez niego szkody, włączając w to również ewentualną krzywdę.

¹³ Implementacja dyrektywy została dokonana ustawą z 9.5.2007 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 99, poz. 662).

¹⁴ Wobec sposobu, w jaki dyrektywa 2004/48/WE została implementowana do polskiego porządku prawnego, w literaturze wyrażane jest stanowisko, że przy ustalaniu wysokości odszkodowania z tytułu naruszenia praw własności przemysłowej element niemajątkowy nie powinien być brany pod uwagę. W świetle prawa polskiego są to bowiem prawa majątkowe, co wyłącza możliwość powstania krzywdy moralnej z tytułu ich naruszenia (tak np. *Ł. Żelechowski*, w: *Prawo własności przemysłowej*, art. 287, Nb 56). Prezentowane jest również stanowisko odmienne (zob. *P. Podrecki, E. Traple*, w: *System PrPryw*, t. 14C, 2017, s. 408–409, którzy przywołują art. 8 ust. 1 pkt 3 PrWiPrzem w zw. z art. 23 i 24 KC; *M. Bobaczewski*, *Naruszenie prawa ochronnego*, s. 421 i n.). W orzecznictwie zob. np. wyr. SN z 7.3.2023 r., I CKN 100/01, Legalis, w którym przyjęto istnienie dobra osobistego osoby prawnej w postaci znaku ją symbolizującego („symbol osoby prawnej jest nośnikiem jej tożsamości w zewnętrznym odbiorze i podobnie jak nazwa czy firma stanowi dobro osobiste osoby prawnej”), oraz wyr. SN z 24.9.2008 r., II CSK 126/08, OSNC-ZD 2009, Nr B, poz. 58, zgodnie z którym znak towarowy jest dobrem niematerialnym objętym ochroną w postaci prawa ochronnego, na podstawie PrWiPrzem; do kategorii praw majątkowych należy tylko prawo ochronne, przez co ochrony znaku towarowego jako dobra osobistego nie należy wykluczać. Zagadnienie to jest natomiast pomijane na gruncie art. 79 PrAut – zob. np. *M. Kubiak*, w: *Ustawa o prawie*

W świetle zasady jednolitego stosowania i wykładni prawa unijnego¹⁵ uzasadnione jest stwierdzenie, że w sytuacji, w której akt unijny przyznaje uprawnienie do naprawienia szkody niemajątkowej, w toku wykładni polskiego systemu prawnego należy uwzględnić tę okoliczność. Tym samym szkoda prawnie doniosła obejmuje w takim przypadku również szkodę niemajątkową, niezależnie od reżimu, w ramach którego podnoszone jest roszczenie odszkodowawcze¹⁶. Należy jednocześnie przyjąć, że jest to ustawowy wyjątek od reguły indemnizacji szkody jedynie w zakresie straty i utraconych korzyści (art. 361 § 2 KC). Kwestią odrębną jest wyznaczenie granic szkody niemajątkowej, a w konsekwencji świadczenia odszkodowawczego służącego jej naprawieniu¹⁷.

III. Rozbieżności terminologiczne

Trudnościom w uzgodnieniu zakresu pojęcia szkody niemajątkowej towarzyszą rozbieżności terminologiczne. Dla oznaczenia prawnie doniosłego uszczerbku o niemajątkowym charakterze polski ustawodawca używa terminu „krzywda”, nie zaś „szkoda niemajątkowa”¹⁸. Dotyczy to zarówno przypadków, gdy źródłem takiego uszczerbku jest naruszenie prawa podmiotowego na dobru osobistym, jak i przypadków nieprzynależących do tej kategorii. Potwierdzeniem tego jest brzmienie następujących przepisów KC: art. 417², 445 § 1, art. 446 § 4, art. 446² i art. 448 § 1 oraz m.in.: art. 78 ust. 1 PrAut, art. 4 ust. 1 PrPacjRPPU, art. 50 ust. 2 ImprTurU, art. 4c ust. 2 PlanRodzU, art. 94³ § 3 KP, art. 33 ust. 2 ReprywatNierWarszU, art. 106 ust. 1 IzbyLekU, art. 53 § 2b pkt 4 i 6 KK, art. 415, 553 § 2 i art. 557 § 1 KPK, art. 8 ust. 1 UznOrzNiewU, art. 53 ust. 1 OchrDanychZwPrzestU, art. 15 ust. 2 i 3 PrzewIU, art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. c PrzemDomU. Nadmienić przy tym należy,

---

autorskim, art. 79, Nb 1–69; *P. Podrecki*, w: *Prawo autorskie*, art. 79, Nb 53–71, oraz *J. Błeszyński*, w: *System PrPryw*, t. 13, 2017, s. 968, który porusza tę kwestię wyłącznie w kontekście wyr. TSUE z 25.1.2017 r., C-367/15, *Stowarzyszenie „Olarwska Telewizja Kablowa” v. Stowarzyszenie Filmowców Polskich*, Legalis.

¹⁵ Zob. np. *D. Miąsik*, *Zasady i prawa podstawowe*, s. 36 i n.

¹⁶ Taka metoda wykładni była stosowana już przed przystąpieniem Polski do UE – zob. np. *M. Nesterowicz*, *Zadośćuczynienie pieniężne*, s. 77.

¹⁷ Zob. np. *M. Bobaczewski*, *Naruszenie prawa ochronnego*, s. 449 i n.

¹⁸ Za najbardziej doniosły przypadek użycia określenia „szkoda niemajątkowa” można uznać art. 67d ust. 1 pkt 7 oraz art. 67i ust. 1 PrPacjRPPU. Przepisy te, dodane ustawą z 28.4.2011 r. o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. Nr 113, poz. 660 ze zm.), zostały jednak uchylone na podstawie ustawy z 16.6.2023 r. o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1675).

że termin „krzywda” jest używany obok terminu „szkoda”¹⁹, co w toku wykładni językowej może dawać podstawy do stwierdzenia, że krzywda jest kategorią odrębną od szkody.

W doktrynie natomiast jest z reguły używane określenie „szkoda niemajątkowa”²⁰. Niektórzy autorzy zajmują jednak stanowisko, zgodnie z którym w ramach pojęcia szkody niemajątkowej należy wyróżnić kategorię krzywdy jako szczególną postać tej szkody, związaną z naruszeniem praw podmiotowych na dobrach osobistych²¹.

Termin „szkoda niemajątkowa” jest również dość konsekwentnie stosowany w ustawodawstwie unijnym. Dotyczy to zarówno rozporządzeń²², jak i dyrektyw²³. Należy jednocześnie odnotować przypadki, w których w polskiej wersji językowej aktu unijnego używane jest określenie „szkoda niemajątkowa”, natomiast w akcie wdrażającym – „krzywda”²⁴.

¹⁹ Zob. np. art. 417² KC, art. 2 ust. 1b PrzewU, art. 50 ust. 2 ImprTurU, art. 53 ust. 1 OchrDanychZwPrzestU.

²⁰ Zob. w szczególności: Z. Radwański, Zadośćuczynienie pieniężne (np. s. 3, 106–107); A. Szpunar, Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową (zob. np. s. 364–365); J. Panowicz-Lipska, Majątkowa ochrona, s. 37–38; A. Szpunar, Ochrona dóbr osobistych, s. 177, 180–181; J. Matys, Model zadośćuczynienia pieniężnego, s. 193–201; M. Ciemiński, Odszkodowanie za szkodę niemajątkową, s. 194–207; K. Kryła-Cudna, Zadośćuczynienie pieniężne za szkodę niemajątkową, s. 4–8. Odmiennie S. Grzybowski, Ochrona dóbr osobistych, s. 146 i n., posługując się określeniami opisowymi: „skutki naruszenia dobra osobistego” oraz „majątkowe środki usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego”; zob. jednak s. 157.

²¹ Zob. np. M. Ciemiński, Odszkodowanie za szkodę niemajątkową, s. 197, 219 (autor obejmuje pojęciem krzywdy również naruszenie praw pacjenta); M. Kaliński, Szkoda na mieniu, s. 215; K. Kryła-Cudna, Zadośćuczynienie pieniężne za szkodę niemajątkową, s. 7; A. Olejniczak, w: Kodeks cywilny. Komentarz, art. 448, Nb 14. W orzecznictwie zob. np. wyr. SN z 13.4.2023 r., II CSKP 991/22, Legalis.

²² Zob. np. art. 82 ust. 1 RODO; art. 65 rozporządzenia 2018/1725; art. 65 rozporządzenia 2018/1861; zob. też art. 22 projektu rozporządzenia w sprawie poszanowania życia prywatnego oraz ochrony danych osobowych w łączności elektronicznej i uchylające dyrektywę 2002/58/WE (rozporządzenie w sprawie prywatności i łączności elektronicznej) (zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A52017PC0010>, dostęp: 18.4.2024 r.).

²³ Zob. np.: motyw 9 dyrektywy 85/374/EWG (użyto następujących określeń: zadośćuczynienie za śmierć i uszkodzenie ciała, zadośćuczynienie za doznany ból i cierpienie oraz inne szkody niemajątkowe podlegające zapłacie, przewidziane przez przepisy właściwe w danej sprawie); art. 13 ust. 1 lit. a dyrektywy 2004/48/WE (we właściwych przypadkach odszkodowanie obejmuje elementy inne niż czynniki ekonomiczne, w rodzaju np. uszczerbku moralnego); motyw 34 dyrektywy 2015/2302 (szkoda niemajątkowa, taka jak „rekompensata za utratę przyjemności z danej podróży lub wakacji z powodu poważnych problemów w realizacji odpowiednich usług turystycznych”); art. 56 dyrektywy 2016/680 (użyto określenia „szkoda majątkowa lub niemajątkowa”); art. 14 ust. 2 dyrektywy 2016/943 (przy ustalaniu wysokości odszkodowania uwzględnieniu podlegają, w stosownych przypadkach, elementy inne niż czynniki ekonomiczne, takie jak np. szkoda niemajątkowa); motyw 94 dyrektywy 2019/1937 (użyto określenia „zadośćuczynienie za szkody niemajątkowe, takie jak ból i cierpienie”).

²⁴ Zob. np. motyw 34 dyrektywy 2015/2302 oraz art. 50 ust. 2 ImprTurU; art. 56 dyrektywy 2016/680 oraz art. 53 ust. 1 OchrDanychZwPrzestU.

IV. Wstępne wnioski

W świetle dotychczasowych uwag istnieją podstawy do stwierdzenia, że problematyka szkody niemajątkowej wymaga uporządkowania terminologicznego, a samo pojęcie ponownego przemyślenia i być może redefinicji, z uwzględnieniem m.in. wpływu prawa unijnego na polski system prawny. Uzgodnienie definicji doktrynalnej pozytywnie wpłynęłoby na proces stosowania oraz stanowienia prawa. Zasadne jest również sformułowanie postulatu *de lege ferenda* w sprawie przyjęcia przepisów ogólnych o szkodzie niemajątkowej, co nie musi prowadzić do przyjęcia definicji legalnej tej szkody.

Za podjęciem prac w tym zakresie może przemawiać również inny argument. Na mocy niedawnej decyzji ustawodawcy²⁵ nastąpiła zmiana przepisów o sposobie wykonania obowiązku złożenia oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w razie dokonanego naruszenia dobra osobistego (art. 24 § 1 zd. 2 KC). W obecnym stanie prawnym sposób wykonania tego obowiązku w istotnym zakresie jest określany przez system prawa publicznego (art. 1050 § 4 KPC). Uzasadnione wydaje się stwierdzenie, że jedną z przyczyn tak głębokiej ingerencji w kwestię wykonania wskazanego obowiązku był brak uzgodnienia przez doktrynę i judykaturę wykładni respektującej słusze interesy każdej ze stron stosunku prawnego nawiązanego w związku z naruszeniem dobra osobistego, a w konsekwencji stosowanie sankcji o *quasi*-karnym charakterze²⁶.

Przy ponownym przemyśleniu pojęcia szkody niemajątkowej pomocne może być rozstrzygnięcie dwóch kwestii o ogólnym charakterze. Po pierwsze, czy wobec zmian zachodzących w systemie prawnym definiowanie szkody niemajątkowej w sposób negatywny – tj. jako uszczerbku wywołanego naruszeniem dóbr i interesów chronionych przez prawo, który nie znalazł ujemnego odbicia w sytuacji majątkowej poszkodowanego²⁷ – pozwala we właściwy sposób wyznaczyć zakres definiowanego pojęcia. Wydaje się, że złożoność

²⁵ Zob. art. 1 pkt 145 ustawy z 9.3.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 614 ze zm.).

²⁶ Ilustracją może być np. wyr. SN z 2.2.2011 r., II CSK 431/10, Legalis: „w razie naruszenia dóbr osobistych celem ochrony udzielonej pokrzywdzonemu jest dążenie do usunięcia skutków tego naruszenia i kompensata doznanej krzywdy bez elementu represji podmiotu odpowiedzialnego za naruszenie dóbr osobistych. Wysokość kosztów publikacji oświadczenia mającego usuwać skutki naruszenia dóbr osobistych należy do okoliczności, które zgodnie z art. 6 KC, powinna podnieść i wykazać strona pozwana. Koszty publikacji oświadczenia żadanego przez powódkę nie były przedmiotem ustaleń Sądu drugiej instancji, gdyż dopiero w skardze kasacyjnej podniesiono, że wynoszą one od kilku do kilkunastu milionów złotych”.

²⁷ Por. w szczególności: Z. Radwański, Zadośćuczynienie pieniężne, s. 3, 166; A. Szpunar, Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową, s. 364; T. Dybowski, w: System PrCyw, t. III, cz. 1, 1981, s. 221; M. Kaliński, w: System PrPryw, t. 6, 2023, s. 102. Na takie ujęcie szkody niemajątkowej wpływa – jak się wydaje – brzmienie § 253 ust. 1 BGB: „Wegen eines Schadens, der nicht Vermögensschaden ist, kann Entschädigung in Geld nur in den durch das Gesetz bestimmten Fällen gefordert werden”.

sytuacji prawnych związanych z naprawieniem uszczerbków o niemajątkowym charakterze przemawia na rzecz definicji pozytywnej²⁸, formułowanej z uwzględnieniem obecnego stanu prawnego oraz kierunków rozwoju systemu prawnego w zakresie ochrony wartości niemajątkowych.

Po drugie, zasadne jest rozważenie, czy szkodę niemajątkową należy w jakikolwiek sposób odnosić do kategorii szkody na mieniu. Natura szkody niemajątkowej przemawia bowiem na rzecz stanowiska, zgodnie z którym uszczerbek tego rodzaju zawsze przynależy do kategorii szkody na osobie, również wówczas, gdy podmiot doznaje uszczerbku poprzez rzecz lub inne dobro o majątkowym charakterze²⁹. Instytucja szkody niemajątkowej oraz świadczenia służącego jej naprawieniu ma bowiem na celu ochronę podmiotu, nie zaś jego majątku. Przy odpowiednim ujęciu można sobie wyobrazić zakwalifikowanie szkody majątkowej na osobie do kategorii szkody na mieniu. Cechy szkody niemajątkowej powodują, że zabieg taki nie jest możliwy do przeprowadzenia.

Kwestią odrębną natomiast jest wyznaczenie granic prawnie doniosłej szkody niemajątkowej³⁰, czyli określenia wartości niemajątkowych podlegających ochronie w reżimie odpowiedzialności odszkodowawczej. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy wskutek jednego zdarzenia lub zdarzeń ze sobą powiązanych może dojść do wyrządzenia zarówno szkody majątkowej, jak i niemajątkowej. Doznanie szkody przynależącej do jednej kategorii nie może prowadzić do zatarcia faktu doznania szkody z drugiej kategorii.

²⁸ Na zawodność negatywnej definicji szkody niemajątkowej zwraca w szczególności uwagę *J. Panowicz-Lipska*, *Majątkowa ochrona*, s. 37–38. Proponowane przez autorkę warunki, jakie powinna spełniać definicja szkody niemajątkowej, odnoszą się jednak wyłącznie do przypadku naruszenia dóbr osobistych.

²⁹ Przykładem może być zniszczenie jedyne go zdjęcia dziadka zabitego przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa podczas Poznańskiego Czerwca'56 czy też naruszenie prawa ochronnego na znak towarowy w sposób prowadzący do naruszenia renomę uprawnionego – np. użycie znaku do propagowania nieakceptowalnych wartości. Pewne wątpliwości mogą natomiast powstać na gruncie art. 33 ust. 2 pkt 2 ustawy z 9.3.2017 r. o szczególnych zasadach usuwania skutków prawnych decyzji reptrywizacyjnych dotyczących nieruchomości warszawskich, wydanych z naruszeniem prawa (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 795 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem szkoda niemajątkowa jest powiązana z zajęciem określonej sytuacji majątkowej – zadośćuczynienie za doznaną krzywdę przysługuje, gdy podwyższenie czynszu albo innych opłat za używanie lokalu spowodowało istotne pogorszenie sytuacji materialnej osoby zajmującej ten lokal. Sens tej szczególnej regulacji można jednak odczytywać w taki sposób, że określona sytuacja majątkowa może prowadzić do powstania szkody niemajątkowej, która jednak nie staje się przez to szkodą niemajątkową na mieniu.

³⁰ Zob. np. *J. Panowicz-Lipska*, *Majątkowa ochrona*, s. 38, która jako przykład wskazuje żal z powodu utraty zarobku w związku z wywołaniem rozstroju zdrowia.

§ 3. Czynniki mogące wywierać wpływ na definicję szkody niemajątkowej

I. Wprowadzenie

Ze względu na możliwość różnego ujęcia szkody niemajątkowej celowe jest wskazanie czynników mogących mieć znaczenie dla definicji tego pojęcia. Chodzi tu zarówno o czynniki pomocne, jak i niosące ryzyko wadliwego sformułowania definicji. W ramach niniejszego opracowania można zaproponować analizę pięciu takich czynników.

II. Regulacja dotycząca szkody niemajątkowej

Pierwszym czynnikiem wpływającym na kształt definicji szkody niemajątkowej jest obowiązująca w tym zakresie regulacja. Ma ona charakter fragmentaryczny, a podstawowe znaczenie mają przepisy o szkodzie wyrządzonej naruszeniem praw podmiotowych na dobrach osobistych, zamieszczone w tytule o czynach niedozwolonych (zob. w szczególności art. 448 i 445 KC). Tak wąski zakres regulacji sprzyja tendencji, aby każdy przypadek wyrządzenia szkody niemajątkowej wiązać z naruszeniem dobra osobistego, a naprawienie tej szkody rozpatrywać w ramach odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych.

Tendencja, aby każdą szkodę niemajątkową wiązać z naruszeniem dobra osobistego, prowadzi, co najmniej, do dwóch negatywnych konsekwencji. Po pierwsze, wypacza to normatywny sens regulacji przyznających uprawnienie do naprawienia uszczerbku o niemajątkowym charakterze, niezwiązanego z naruszeniem dobra osobistego. Może to powodować osłabienie sytuacji prawnej uprawnionego czy wręcz odmowę przyznania mu ochrony albo też nałożenie na inny podmiot obowiązku odszkodowawczego lub rozszerzenie zakresu obowiązku już istniejącego, pomimo braku podstawy prawnej w tym zakresie. Po drugie, tendencja ta może prowadzić do osłabienia ochrony udzielanej prawom podmiotowym na dobrach osobistych. Wskutek objęcia ochroną zbyt wielu wartości, luźno powiązanych z kategorią dóbr osobistych, może bowiem dojść do obniżenia standardu ochrony wartości podstawowych dla tej instytucji, co najmniej w zakresie wysokości przyznanego zadośćuczynienia pieniężnego³¹.

Tendencja kwalifikowania każdego uszczerbku niemajątkowego jako szkody niemajątkowej wyrządzonej naruszeniem dóbr osobistych nie jest

---

³¹ Zob. np. zdanie odrębne sędziego SN *J. Gudowskiego* do uchw. SN(7) z 27.3.2018 r., III CZP 60/17, OSNC 2018, Nr 9, poz. 83: „Dobra osobiste niepostrzeżenie stają się w praktyce swoistą klauzulą generalną, obejmującą niemal każdy osądzany przypadek żądania zadośćuczynienia i każdy stan faktyczny, nieznajdujący prostego rozwiązania w obowiązującym prawie (...). W dezintegracji konstrukcji dóbr osobistych znajdują także efekt swoistego utożsamiania ich – przynajmniej na niektórych polach i w niektórych orzeczeniach – z prawami człowieka”.

nowa w polskim systemie prawnym. Najsilniej zarysowała się na tle przypadku naruszenia praw pacjenta³² oraz tzw. zmarnowanego urlopu³³, można jednak stwierdzić, że występuje nadal. Przykładem jest odszkodowanie za szkodę niemajątkową doznaną w wyniku naruszenia ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (art. 82 RODO). W literaturze reprezentowane jest stanowisko, zgodnie z którym prawo do odszkodowania za szkodę niemajątkową jest tu ograniczone do sytuacji, w której doszło do naruszenia dobra osobistego³⁴. Wykładnię taką trudno zaakceptować. Prowadzi ona do utożsamienia pojęcia szkody niemajątkowej z pojęciem szkody niemajątkowej wyrządzonej naruszeniem dóbr osobistych. Wynik tej wykładni jest ponadto sprzeczny z rozporządzeniem, które nie daje podstaw do ograniczenia odpowiedzialności w taki sposób. Wskazana wykładnia pomija w szczególności, że zakresy pojęć „dane osobowe” oraz „dobra osobiste” nie pokrywają się³⁵, a użyty w art. 82 ust. 1 RODO termin „szkoda niemajątkowa” stanowi autonomiczne pojęcie prawa UE, które należy interpretować w sposób jednolity we wszystkich państwach członkowskich³⁶. Rozstrzygając ten przypadek, należy uwzględnić, że w świetle polskiej regulacji (art. 92 OchrDanychU) do roszczeń z tytułu naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych, o których mowa w art. 79 i 82 RODO, w zakresie nieuregulowanym tym rozporządzeniem stosuje się – bez modyfikacji – przepisy KC. Odesłanie to obejmuje również przepisy o ochronie dóbr osobistych. Pozwala to przyjąć, że do roszczeń o naprawienie szkody niemajątkowej wyrządzonej naruszeniem ogólnego rozporządzenia o ochronie danych, w zakresie w nim nieuregulowanym, zastosowanie znajdują przepisy o ochronie dóbr osobistych. Dotyczy to również sytuacji, w której naruszenie dotyczy danych osobowych niestanowiących dóbr tego rodzaju. Rozwiązanie przyjęte w art. 92 OchrDanychU stanowi więc przykład przypisania przepisom o ochronie dóbr osobistych funkcji regulacji ogólnej w zakresie szkody niemajątkowej.

Natomiast usytuowanie podstawowej regulacji dotyczącej szkody niemajątkowej w reżimie odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych sprzyja tendencji, aby każdy przypadek wyrządzenia szkody tego rodzaju rozpatry-

³² Zob. np. wyr. SA w Białymstoku z 5.11.2004 r., I ACa 550/04, OSA 2005, Nr 8, poz. 34; *M. Saffan*, Kilka refleksji, s. 8–9; *Z. Cnota*, w: *Z. Cnota, G. Gura, T. Grabowski, E. Kurowska*, Zasady i tryb, art. 4, B, Nb 2.

³³ Zob. np. *M. Ciemiński*, Naprawienie uszczerbku, s. 375 i n.; *J. Luzak, K. Osajda*, Odpowiedzialność, s. 339 i n.

³⁴ Zob. np. *P. Barta*, w: Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych, art. 92, Nb 8. Podobnie, choć mniej stanowczo, *M. Gumularz*, Wpływ regulacji odpowiedzialności odszkodowawczej, s. 34–35.

³⁵ Zob. np. wyr. SN z 13.12.2018 r., I CSK 690/17, Legalis.

³⁶ Zob. np. wyr. TSUE z 4.5.2023 r., C-300/21, *Österreichische Post*, Legalis, pkt 30 i 44; wyr. TSUE z 14.12.2023 r., C-340/21, *Natsionalna agentsia za prihodite*, Legalis, pkt 79–86; wyr. TSUE z 14.12.2023 r., C-456/22, *VX, AT v. Gemeinde Ummendorf*, Legalis, pkt 15–19.

wać w ramach tego reżimu³⁷. Uzasadnione jest jednak stanowisko, że w wielu przypadkach przypisanie odpowiedzialności za szkodę niemajątkową może następować również w reżimie odpowiedzialności kontraktowej. Dotyczy to w szczególności naruszenia przez kontrahenta (zob. też m.in. art. 474 KC) praw pacjenta³⁸ oraz danych osobowych³⁹, a także ujawnienia, wykorzystania lub pozyskania przez kontrahenta informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa⁴⁰.

Szczególnie wyraźnie kwestia ta rysuje się na tle umowy o udział w imprezie turystycznej. Zgodnie z obowiązującą regulacją⁴¹ zakres szkód niemajątkowych, za które odpowiada organizator turystyki, jest szeroki. Naprawieniu podlega zarówno szkoda związana z utratą przyjemności z danej podróży lub wakacji z powodu poważnych problemów w realizacji odpowiednich usług turystycznych⁴², jak i szkoda obejmująca cierpienie fizyczne lub psychiczne wyrządzone podczas imprezy lub w związku z nią⁴³. Każdy

³⁷ Uwagę tę można również odnieść do szkody majątkowej na osobie (art. 444 i 446 § 1–3 KC). Uzasadnione przy tym jest stwierdzenie, że wykładnia art. 50 ust. 2 ImprTurU – dokonywana z uwzględnieniem art. 14 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 zd. 1 – daje podstawę do przyjęcia, że podróżnemu przysługuje również naprawienie szkody majątkowej na osobie doznanej w wyniku niezgodności. Ze względu na autonomiczny charakter pojęć prawa UE zakres tej szkody nie musi być tożsamy z zakresem wyznaczonym w art. 444 i 446 § 1–3 KC.

³⁸ Zob. np. wyr. SN z 29.5.2007 r., V CSK 76/07, OSNC 2008, Nr 7–8, poz. 91.

³⁹ Zob. np. wyr. SN z 1.6.2017 r., I CSK 597/16, OSNC-ZD 2017, Nr D, poz. 73. Uznanie, że pozwany operator telekomunikacyjny – administrator danych odpowiada wobec powoda *ex contractu* ułatwiłoby przypisanie mu odpowiedzialności. Już wówczas bowiem wykładnia przepisów w zakresie danych osobowych – z uwzględnieniem art. 23 dyrektywy 95/46/WE – dawała podstawę do przyjęcia, że naprawieniu podlega również szkoda niemajątkowa, a odpowiedzialność deliktowa nie jest jedynym reżimem, w ramach którego powód może dochodzić odszkodowania (odmiennie – w zakresie reżimu odpowiedzialności – *M. Jagielski*, Prawo do ochrony danych osobowych, s. 161).

⁴⁰ *De lege ferenda* można postulować rozszerzenie przypadków odpowiedzialności za szkodę niemajątkową w reżimie odpowiedzialności kontraktowej. Przy odpowiednim ukształtowaniu przez ustawodawcę reżim ten jest bowiem dla poszkodowanego korzystniejszy niż reżim odpowiedzialności pozaumownej. W tym kierunku orzecznictwo portugalskie, podkreślając, że odpowiedzialność umowna pozwala uwzględnić zasadę autonomii prywatnej – zob. np. wyr. Supremo Tribunal de Justiça z 28.1.2016 r., 136/12.5TVLSB.L1.S1, wraz ze wskazanym orzecznictwem (<https://www.dgsi.pt/jstj.nsf/954f0ce6ad9dd8b980256b5f003fa814/034959d943a3477f80257f48005ace23?OpenDocument>, dostęp: 18.4.2024 r.).

⁴¹ Zob. w szczególności ImprTurU, implementującą dyrektywę 2015/2302. W poprzednim stanie prawnym zob. też dyrektywę 90/314/EWG.

⁴² Zob. motyw 34 dyrektywy 2015/2302 oraz – w poprzednim stanie prawnym – np. uchw. SN z 19.11.2010 r., III CZP 79/10, OSNC 2011, Nr 4, poz. 41; wyr. SN z 24.3.2011 r., I CSK 372/10, OSNC-ZD 2012, Nr A, poz. 21.

⁴³ Zob. w szczególności wydane na gruncie dyrektywy 90/314/EWG wyr. TSUE z 12.3.2002 r., C-168/00, Legalis, *S. Leitner v. TUI Deutschland GmbH & Co. KG*, Legalis (żądanie odszkodowania za zatrucie salmonellą 10-letniej powódki na skutek zjedzenia posiłku podczas imprezy turystycznej z opcją *all inclusive*) oraz wyr. TSUE z 18.3.2021 r., C-578/19, *X v. Kuoni Travel Ltd.*, Legalis (żądanie odszkodowania za napaść i zgwałcenie powódki przez pracownika hotelu).

z tych uszczerbków jest naprawiany w ramach odpowiedzialności odszkodowawczej⁴⁴. Wybór reżimu należy do poszkodowanego, przy czym w obecnym stanie prawnym roszczenia o naprawienie szkody niemajątkowej może on podnosić również w reżimie odpowiedzialności kontraktowej⁴⁵. Regulacja umowy o udział w imprezie turystycznej uzasadnia ponadto stanowisko, zgodnie z którym zachowanie kwalifikowane jako niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania należy ujmować bardzo szeroko⁴⁶.

Podsumowując ten fragment rozważań, można stwierdzić, że definicja szkody niemajątkowej powinna być formułowana z uwzględnieniem niejednorodnego charakteru źródeł tej szkody. Zdarzenie szkodzące może polegać zarówno na naruszeniu dóbr osobistych, jak i innych, prawnie chronionych, wartości niemajątkowych. Zmiany zachodzące w polskim systemie prawnym uzasadniają ponadto stwierdzenie, że w zakresie naprawienia szkody niemajątkowej wzrasta znaczenie reżimu odpowiedzialności kontraktowej.

III. Regulacja dotycząca ochrony dóbr osobistych

W polskim systemie prawnym podstawowymi wartościami, które są chronione przez świadczenie odszkodowawcze służące naprawieniu szkody niemajątkowej, są dobra osobiste. Doniosłość tych wartości oraz ich otwarty katalog uzasadniają stwierdzenie, że – niezależnie od zmian ustawodawstwa – jest to, i nadal będzie, podstawowy przypadek prawnie doniosłej szkody niemajątkowej. Pozwala to przyjąć, że dla innych sytuacji prawnych powiązanych z kategorią szkody niemajątkowej przepisy o dobrach osobistych stanowią punkt odniesienia. Dotyczy to w szczególności wyznaczenia dóbr prawnie chronionych, ustalenia ich hierarchii oraz określenia środków ochrony w reżimie odpowiedzialności odszkodowawczej, w tym co do wysokości sumy pieniężnej przyznanej tytułem odszkodowania. Tym samym sposób ujmowania dóbr osobistych ma znaczenie dla definicji szkody niemajątkowej.

Należy wobec tego dostrzec, że w ostatnim czasie ustawodawca doprecyzował pojęcie dóbr osobistych. Zgodnie z art. 448 § 2 KC⁴⁷ naruszenie więzi rodzinnej w sposób określony w art. 446² KC zostało bowiem wyraźnie zakwalifikowane jako naruszenie dobra osobistego. Ujęcie takie jest zgod-

⁴⁴ Zob. np. art. 50 ust. 2 ImprTurU; motyw 34 i art. 14 ust. 2 dyrektywy 2015/2302.

⁴⁵ Co m.in. chroni poszkodowanego przed wyłączeniem odpowiedzialności organizatora turystyki za podwykonawców – zob. w szczególności art. 429 KC oraz art. 48 ust. 1 i art. 50 ust. 3 ImprTurU.

⁴⁶ Zob. w szczególności pkt 51 wyr. TSUE z 18.3.2021 r., C-578/19, *X v. Kuoni Travel Ltd.*, Legalis, w którym zaakceptowano następujące stanowisko: „towarzystwo X w drodze do recepcji przez pracownika hotelu [tj. N – przyp. A.P.] stanowiło usługę wchodzącą w zakres ustaleń dotyczących pobytu wakacyjnego, który spółka Kuoni zobowiązała się zapewnić, oraz że zgwałcenie i napaść, jakich dopuścił się N, stanowiły nienależyte wykonanie tej umowy”.

⁴⁷ Zob. ustawa z 28.7.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1615), która w tym zakresie weszła w życie 15.9.2023 r.

ne z poglądami wyrażanymi już w polskiej literaturze⁴⁸ i orzecznictwie⁴⁹, jest też głęboko zakorzenione w europejskiej tradycji prawnej⁵⁰. Oznacza ono, że ujmowanie dobra osobistego jako wartości „immanentnie związanej z istotą człowieczeństwa oraz naturą człowieka”⁵¹ nie wyklucza powiązania z określonymi relacjami interpersonalnymi. Więż z najbliższym członkiem rodziny jest dla człowieka jedną z najważniejszych wartości. W ramach przepisów o ochronie dóbr osobistych jest ona chroniona przede wszystkim w ramach prywatności, w określonych sytuacjach może jednak uzyskać status samoistnego dobra osobistego. Kwestią otwartą jest, czy dobro osobiste w postaci więzi rodzinnej obejmuje inne przypadki niż niemożność nawiązania lub kontynuowania tej więzi z najbliższym członkiem rodziny (art. 446² KC) oraz jego śmierć (art. 446 § 4 KC)⁵². Tragiczne przykłady z orzecznictwa ETPC⁵³ czy sądów zagranicznych⁵⁴ mogą dawać podstawy do stwierdzenia, że w polskim

⁴⁸ Por. np. *A. Szpunar*, Ochrona dóbr osobistych, s. 175; *A. Cisek*, Dobra osobiste, s. 40–41; *A. Mączyński*, Zadośćuczynienie pieniężne, s. 251. Zob. też *A. Zielonacki*, Wartości życia rodzinnego, s. 209 i n. Nawet jeśli rozważania autora straciły częściowo na aktualności, potwierdzają one, że ingerencja w życie rodzinne może w niektórych przypadkach zostać zakwalifikowana jako naruszenie dobra osobistego.

⁴⁹ Por. np. wyr. SA w Gdańsku z 23.9.2005 r., I ACa 554/05, Pał. 2006, Nr 9–10, s. 308; uchw. SN z 13.7.2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012, Nr 1, poz. 10; uchw. SN z 12.12.2013 r., III CZP 74/13, OSNC 2014, Nr 9, poz. 88; post. SN(7) z 27.6.2014 r., III CZP 2/14, OSNC 2014, Nr 12, poz. 124; uchw. SN(7) z 27.3.2018 r., III CZP 60/17, OSNC 2018, Nr 9, poz. 83; wyr. SN z 27.8.2021 r., V CSKP 103/21, Legalis.

⁵⁰ Zob. zapis zawarty w księdze czwartej Instytucji Justyniańskich: „Umysłnego naruszenia osobowości doznaje się zaś nie tylko osobiście, lecz także przez swoich zstępnych, których ma się pod swoją władzą ojcowską. Również za pośrednictwem swojej żony, ten bowiem pogląd przeważał. (...) Przeciwnie zaś, w razie umyślnego naruszenia osobowości męża, żona nie może. Słuszne jest bowiem, aby żony były bronione przez mężów, nie zaś mężowie przez żony” (I.4.4.2) – Instytucje Justyniańskie (red. *T. Palmirski*), s. 301.

⁵¹ Tak w szczególności uchw. SN z 19.11.2010 r., III CZP 79/10, OSNC 2011, Nr 4, poz. 41. Należy jednocześnie uwzględnić, że stwierdzenie to zostało użyte w orzeczeniu dotyczącym naprawienia szkody niemajątkowej w związku z nienależytym wykonaniem umowy o udział w imprezie turystycznej. SN w tak trafny sposób uzasadnił odmowę uznania za dobro osobiste prawa do niezakłóconego odpoczynku wynikającego z tej umowy, że użyte sformułowanie zostało przez wielu autorów i liczne składy orzekające włączone do ogólnej definicji dobra osobistego. Akceptując to podejście, należy jednak przyjąć, że w wielu przypadkach wyciągnięto z tego zbyt daleko idące wnioski.

⁵² Ze względu na podobieństwo tej sytuacji do przypadku z art. 446 § 4 KC należy przyjąć, że również tutaj przedmiotem ochrony jest więź rodzinna.

⁵³ Zob. np. wyr. ETPC z 9.10.2008 r., skarga Nr 22057/02, *Yusupova i Zaurbekov v. Rosja*, Legalis. W stanie faktycznym żona i syn przez lata poszukiwali męża i ojca, który wszedł na teren posterunku policji w Czeczeniu i zaginął. W ocenie ETPC dochodzenie w sprawie tego rodzaju powinno być dokładne i skuteczne, prowadzone przy zachowaniu odpowiednio szybkiej reakcji, a najbliżsi powinni mieć zagwarantowane określone prawa w postępowaniu. Jeżeli władze publiczne naruszają te reguły, cierpienia osób bliskich z tego tytułu mogą stanowić podstawę przyznania odszkodowania za szkodę niemajątkową na podstawie art. 3 EKPCz.

⁵⁴ W orzecznictwie francuskim zob. np. wyr. Cour de cassation z 25.3.2022 r., N° de pourvoi 20–17.072 (Cour de cassation, Chambre mixte, 25 mars 2022, 20–17.072, Publié au bulletin).

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl